

centia commodantis foras extulisti. Et ha-
tes limitationes expreſſe habentur in eis,
cap. viii. de Commodo.

41. CONCL. II. Sifendo intra limites
Juris naturalis, nemo tenetur de danno
dato in re alterius, etiam si apud ipsum
ex contractu, nisi ob dolum aut culpam la-
tam; five, nisi res illa per ea apud ipsum
ex causa sua negligenter sit culpa, que sit
pecuniarum mortale. Ita Iesuſus l. c. n. 38.
cum aliis. Notanter dicitur: *sifendo intra
limites Juris naturalis*, propter frequentem
Conclusionem: unde fit.

42. CONCL. III. Specundo tamen leges
humanae, alter de hoc est discurrendum.
Siquidem, loquendo de Commodo, cum
gratia suauitatem quis commodatum accepit,
de levissima etiam culpa tenetur, non habetur
eis cap. viii. de Commodo, cum concordan-
tia. E contra vero Depositarius ordinarie
tenetur solum praefare dolum, & culpam
latam; arg. l. i. C. Depositi, ibi: *Qui depo-
situm accepit, solum solum & latam culpam
praefare debet*, & tenent Doctores communica-
tore. Ratio dissensio inter Commoda-
tarium, & Depositarium est: quia Depo-
situm regulariter fit gratis solius deposito-
nis, ut illud ipsi secum afferatur: Com-
modatum vero gratia solius Commodatariorum,
cujus necessitatibus atque indigentia per rem
commodatum quis subvenire: atque naturalis
aequitas postulat, ut aliebat adiligentia
in confundenda re aliena, quam quis
gratis ad solium suum utilitatem accepit,
quam si eam accepisset per alterius dunta-
xat gratiam & utilitatem: ergo.

43. Porro ut tunc haec materia clarius pre-
oculis habeatur, enibz Regulas, quas
Doctores passim alignant, atque defundunt
ex variis textibus utriusque Juris. I. Regu-
la est: *In contractibus*, qui celebrantur
gratia dantis rautum (prout regulariter lo-
quendo in Deposito) praefatur dolus, &
culpa lata solum: exceptis tamen quibusdam
contractibus, nempe Testiculae, Mandati,
& Negotiorum gestorum, in quibus
ob speciem rationem etiam praefatur cul-
pa levius, ut dicitur *L. Contractus*, *ff. de Reg-
ulis*, & amplius explicit Jurifice.

44. II. Si contractus fit grata recipien-
tium tantum (prout regulariter fit in Com-
modo) sicut praefatur solum dolus
& culpa lata, sed etiam culpa levius aequa
levissima, arg. cit. eom. de Commodo. Ex-
cepto Precariis, in quo, quia totaliter ex
liberalitate concedentis deicendit, atque

ab libitum ejus quolibet tempore revocari
potest, nonnisi dolus & culpa lata praefatur
text. clar. I. Quæsum, §. *Quoniamqueque
fi de precario.*

45. III. Quod si vero contractus fiat gra-
tia utriusque (prout contingit) Pignore,
quod datur & gratia Creditoris, ut ei fiat
affectuarum rei credita: & gratia Debitoris,
ut ei sub affectuatione pignoris quidam
mutuo concedatur: tunc praefatur dolus
& culpa lata, simulque culpa levius, non
autem levissima, arg. I. *Sic corse*, §. *Nunc
vendendum est*, ff. *Commodati*, & tenent Do-
ctors communiter. Verum occasione praem-
misorum

46. Quæsus L. *An data Regula*, seu leges
obligent in conscientia ante sententiam
Iudicis ad reparacionem danni, ex
culpa dimitatam levius, & levissima dat? Et
notanter additur, *ex culpa dimitata levius, vel
levissima*: nam si debet dannum ex solo
vel culpa lata (quod, ut dictum, solo ex-
quiparatur) certum est, adest obligatio
non in conscientia refaciendi dannum ter-
rit illatum in contractibus, non minus, ac
extra illos.

47. Iff. Quamvis probabilior, & com-
munius sit tentativa, dictas leges statuen-
tes obligationem restituendi ratione damni
ob culpam levem, vel levissimam in contra-
ctibus dati, obligare in conscientia, & tan-
te sententiam Iudicis: nihilominus oppo-
rita tentativa, negans talentum obligacionem
in conscientia, falem ante quam ab altera
parte exigatur, vel etiam ante sententiam
Iudicis, non est improbabilis, praefertim
loquendo de danno ex culpa levissima dato
Iugo disp. 8. de iustitia, &c. 10. secc. 8. n.
105. Lessius lib. 2. cap. 7. num. 43. & in simili
Sanchez lib. 1. de Matri. disp. 37. n.
4. citatis alias. Ratio prioris partis est:
quia ejusmodi obligatio non tam delendere
videtur ex pacto, quam ex natura contra-
ctus, prout argumentatur Navarrus c. 17.
Manulus n. 184. contra Sotum: nam hoc
ipso, quod quis in ea talentum contractum
concedit se obligare ad præstandum eam
diligentiam, quam leges & natura talis
contractus requiriunt.

48. Altera pars, que negat talentum obli-
gationem in conscientia, falem ante quam
exigatur reparatio danni a parte advera,
vel etiam ante sententiam Iudicis ex eo fua-
detur, quia predicta leges contractum
non videntur cum tanto rigore in Foro
conscientiae recepte: nemo enim est, qui
pigno-

Quæs. I. Quid, & quotuplex sit Testamentum, &c. 277

50. Quæs. III. Utrum Depositarius,
vel Commodatarius possit subvenire pro-
prietatis rebus, vel potius teneat salvare res
depositas vel commodatas, si utrasque ob
calum fortuitum, ut puta ob exortum im-
provismum incendium, aut irruptionem ho-
ustum, salvare nequeat? Resp. Hic opus
est distinctione: nam si res tuæ sint pretio-
siores alijs depositis, vel commodatis, fa-
tentur omnes, quod possit preferre tuas pas-
tiones alius minus pretiosos, si ambas sal-
vare nequeas; maxime cum quilibet magis
teneat diligere se, quam alium, Abbas
cap. 2. de Deposito, & cœli. Quod si vero res
deposita, vel commodata, sunt pretioſiores
res tuas, teneris eas preferre rebus tuis vi-
lioribus, easque salvare tuis minoris mo-
menti relicias: quia hoc iudaret Prudentia,
& aquitas naturalis.

51. Nota tamen Lessius lib. 2. cap. 27.
num. 28. & Layman l. 3. tract. 4. cap. 7.
num. 7. quod si Depositarius, vel Conduc-
tor, aliena propriis preferendo, passus
fuerit paginam, is posse petere compensa-
tionem damni sibi emergentis, eo quod mul-
li officium suum debet esse dannum. Se-
cundum est in Commodatario: nam cum in hu-
is solius gratiam Commodatum sit factum,
teneat is Commodantem servare inde-
nem, etiam diligentissime custodiendo res
sibi commodatas.

DISTINCTIO III.

De Testamentis, & ultimis Voluntatibus.

Q U A E S T I O I .

Quid, & quotuplex sit Testamentum, &
qua ejus requisita?

S U M M A R I U M .

1. *Testamentum*, quid?
2. *Dividitur in solleme, & minus solleme*,
seu privilegiatum,
3. *Paganum, & militare*. *Testamentum scri-
ptum, seu clausum, & Testamentum
nuncupatum*, quid?
4. *Hoc a Notario soles redigi in scripturam*,
cur?
5. *Ad Testamentum solleme scriptum requiri-
tur plura*. *I. Hereditis institutio*.
6. *Septim Testes*.
7. *III. Ut Testes sint legitimi; & quia sunt
tales?*
8. *IV. Ut Testes sint regati.*
9. *V. Subscriptio, & subbenatio Testamenti.*
10. *VI. Unitas contextus &c.*
11. *Ad Testamentum nuncupatum, quare
queruntur?*

CONCL. I. *Testamentum* juxta nomi-
nis etymologiam idem est, ac te-
statio mentis; & recte definitur L. 1. ff. de
Testamentis, dicendo: *Testamentum est vo-
luntatis nostra iusta sententia deo, quod pot-
erit nostram fieri voluntum*; Quamvis
enim aliqui majoris claritatis gratia addere
solent *lycum directa hereditis institutione*; tum
S 3 ad

ad exprimendam differentiam Testamenti a Codicillo, & alius ultimus Voluntatibus; tum quia in hunc haredis est veluti caput, atque fundamentum totus Testamentum nihilominus Jurisconsulti hanec particulam subintelligi volunt subly ipsa sententia, id est, legitima, five Juri consona, & habens omnes solemnitates Juri, inter quas est directio, non item in Codicillo.

2. CONCL. II. Testamentum varie dividitur, & in primis aliud est perfectum seu sollempne, cui quadrat proxime data definitio: aliud minus sollempne seu privilegiatum, quod est caro iuris voluntatibus a Jure communis ceteroque requisitus, tamen ex privilegio valer: ut est Testamentum ad plas causas, testamentum inter liberos conditum, Testamentum militare, aut factum tempore peccati, vel coram Principe, five apud Acta Judicis, de quibus infra Quæst. 3.

3. Rursum Testamentum dividitur in paginam, & militare: hoc sita militibus in castris, illud domi in pace. Testamentum paginam, ac sollempne, dividitur ulterius in scriptum seu clausum, & in nuncupatum. Testamentum scriptum, seu clausum sic dicitur, quod scripto fuit servata debita forma Juri: & hujusmodi Testamentum scriptum, seu clausum, praepuc tunc si quando Testator latere vult id, quod in Testamento contineatur: propter noratus I. Hac consilium, C. de Testam. Porro Testamentum nuncupativum (vulgo, testamenum quod ore tenus pronunciarur) dicitur illud, quo Testator non interveniente scriptura coram testibus ad hoc convocatis nuncupat, seu ore tenens exprimit nomen hereditis, quaque aliud de suis bonis post mortem fieri velit.

4. Notat tamen Layman lib. 3. tract. 5. 1. 1. n. 2. cum aliis, quod hodie nuncupatio talis coram testibus facta, plenariaque a Notario publico foliat in scripturam redigi: non quidem ad substantiam actus servandam, sed ad meliorem rei gestae comprobationem, ac Testamento securitatem: quia fieri potest, ut testes interim moriantur, vel inabiles reddantur, quo minus coram Justice voluntatem Defuncti declarare valent, quorum defactum abunde supplet publicum instrumentum Notarii.

5. CONCL. III. Ad testamentum sollempne scriptum, seu clausum, sequentia requiriatur. I. Haredis institutio: sequendum in hunc haredis est veluti caput, atque fundatorem ultimus referenti, S. Ante bargis.

Institutio, de Legatis; ac proinde spectat ad ejus sustentiam: & aliquin inutile est testam entum, in quo nemo haec instituerit, ut dicitur S. In primis. Instit. de fiduciocommissar. haredis, cum concordanties. Et per hanc conditionem praepuc differt Testamentum a Codicillo, & alius ultimus Voluntatibus, eo quod in Testamento fiat directio haredis institutio, non item in Codicillo.

6. II. Requiratur septem testes. Et quidem loquendo de Foro externo, ac quantum est de Jure Civili, numerus septem testium non tantum est de forma probatoria, sed etiam de substantia Testamenti: adeo quidem, ut si unius deficit, Testamentum Jure Civili corrumpt, arg. I. Si unus, Cod. de Testam., ibi. Si unus de septem testibus defuerit, deficit testam entum. Covar viae cap. 10. de Testam. num. 14. Bartolus, Jafon, & alii.

7. III. Requiratur, ut hujusmodi testes non legitimis: id est, tales, quide Jure non prohibentur esse testes in Testamento. Et isti, quantum est de Jure Civili, ac loquendo de Testamento ad causas profanas, dabant esse homines liberi, masculi, puberes, & nonnullis alias qualitatibus prædicti, & de quibus fit mentio S. Testis, & S. Pater, Instit. de Testam. Hinc in talis Testamento nequit testis esse feminina, neque pupillus, neque servus seu mancipium, neque furiosus, neque prodigus declaratus, neque infamis, neque surdus & cœcus. Ino etians Monachus nequit esse testis, nisi accidente identitas Superioris sit. Intipper in ejusmodi Testamento testesesse non possum, qui sub potestate Testatoris sunt, aut qui in illo Testamento heredes institutur (benem tamen ii, quibus dunxat aliquid legatum) nee qui existunt in potestate heredum: Reprobatus est enim hoc in re domesticum testimonium ut habeatur. sit. S. Pater, Instit. de Testam.

8. IV. Requiratur, quod testes sint rogati, ut sic excludatur omnis sumpcio, ac libornatio. Rogare autem in propposito nihil aliud est, quam testes certiores, quare sunt hic convocati: unde non sufficiunt Testes fortuiti, vel transtulentes dunxat, nisi etiam dicto modo rogarerent seu certiorarentur.

9. V. Requiratur subscriptio, & subfigatio hujusmodi testium. Nam in testamento scriptio necesse est, ut testibus presentibus Testator suum esse Testamentum dixit, quod offertur, eique ipse Testator in

Quæst. II. An Testamentum non privilegiatum est. 279

in primis coram testibus sua manu in reliqua parte subscriptio: quo factio etiam telles uno eademque die, ac tempore subscriptio, & sigillis suis Testamentum configurare debent. Quod si vero Testator litteras ignorat, vel ob infirmitatem, aut aliam quamcumque causam, subscriptio nequeat, tunc octauus subscriptor pro eo adhibendus est, prout expresse statutum est. Hac consilium, C. de Testam.

10. VI. Requiratur unitas contextus: quod nempe hec omnia fiant uno eademque continuo, & non interrupto tempore, abique alterius negotiis interpositione, aut distinctione: nisi forsan ob necessaria nature aliud fieri debet, idque leviter foret. Tandem etiam requiritur, quod testes omnes simul presentes sint, ipsiusque testatorum videant, & audiant: prout omnes hacten Testam entum scripti conditions ubi explicatur Jurisperit.

11. CONCL. IV. Ad Testamentum nuncupativum ferme evidentia requiriuntur conditions, quae ad Testamentum scriptum: dummodo demandari scriptura Testamenti, & subscriptio, ac subscriptio testium, loco quorum requiritur, ut testator coram septem testibus simul presentibus (ut supra) nuncupetur. Sei oratione exprimat nomen hereditis, quidque aliud de bonis suis post mortem fieri velit. Patet hoc ex cit. I. Hac consilium, C. de Testam. ibi. Et nuncupativum, C. de Test. & S. Secundus quidem, Instit. cod.

Q U A E S T I O N E VII.

An Testamentum non privilegiatum in Furo conscientia validum sit, si ei deficit solemnitates Juri. Civilis?

S U M M A R I U M .

12. Rationes afferentium, tale Testam entum in Furo conscientia esse invalidum.

13. Fundamenta opposite sententia, seu quod tale Testamentum nullum sit.

14. Corollarium hujus sententia.

15. Tertia sententia media, afferens,

16. Ejusmodi Testamentum in Furo conscientia invalidum aucte sententiam judicis.

(c) Juxta dicta Dist. 1. n. 34.

17. Invalidum, quatenus refendis debet per sententiam judicis.

18. Solventur rationes prime sententiae.

(d) Dist. 1. n. 34.

19. Sativis rationibus secunda extrema sententia.

20. C irca resolutionem hujus celebris Questioni practice admidum variant Doctores, & generatim in tres diversas abeunt sententias. Prima est Covaruvia e. 10. de Testam. num. 12. & 13. Herinex disp. 2. quæst. 4. de Testam. num. 60. Valquezii, & quorundam aliorum qui docent, hujusmodi Testamentum etiam in Furo conscientie invalidum esse; ut prouide haeres in tali Testamento institutus, & Legatari (id est, ii, quibus aliquid in Testamento illo est legatum) teneantur ad restituitionem, heredes ab intestato ve nientibus faciendam, omnium eorum, que ex tali Testamento accepérunt. Rationem dant: Tum quia juri civile hujusmodi Testamentum vult haberi pro infelio; illudque ait fine dubio nullum esse; ut patet ex cit.

4. Hac consilium, C. de Testam. ibi: Ex imperio testamento voluntatem tenere defuncti, nisi inter eos liberos, a parentibus scripsisse fuisse habeatur, non nullum, juncta leg. S. sonis, Cod. ed. Tum quia, sitalia Testamento in Furo conscientie efficit valida, iniqui judices facient ea infringendo, immo foventur apertam injuriam, dum heredes ab intestato adjudicant bona defuncti, que aliis heredibus in Testamento reliqua sunt.

21. Secunda sententia est Lessii lib. 2. de jure, cap. 19. dubit. 3. num. 12. San ging. disp. 12. de iust. quæst. 3. num. 9. Mastri disp. 2. Theol. Moral. num. 52. & plurimum aliorum. Et haec sententia immediate tenet oppositum priori, dum docet, tale Testamento in Furo conscientie validum esse, & licet retineri, quod ex eis Testamento possidetur, five titulo hereditatis five ligati. Idque probari solet cum autoritate plurium Theologorum, hanc sententiam tenentem: tum ex eo, quia Leges irritantes Testamenta debitis solemnitatibus definita, fundantur in presumptione fraudis, S. 1. Instit. de Testam. ergo ubi fraude absit, etiam ipsæ leges celant obligare; cum presumptio cedat veritati. Et hinc l. Quæstionem, Cod. de fiduciocommissari, conclatio haredis iurata abique alia solemnitate sufficit, utis teneatur solvere Fidei commissum, nos auditor volens se queri ex minus sollemni voluntate. Et simile quid habetur lego Non dubium, C. de Testam entis, ubi approbatio hereditis fa-

S 4 cit.

icit, ut si renatur solvere Legata, & Fideicomissa, ex iniusti Testamento relata.

14. Ex qua sententia proinde inferit citatus Lefsius, 21. & seqq. hæredem ab intestato, si fecit voluntatem Defuncti, teneri restituere hæreditatem, & solvere Legata illis, quibus Testamento minus solemniter debentur. Item inferit, quod si hæres ab intestato retineat hæreditatem & Legata, possit illi, quibus aliquid pertale testamentum fuit relatum, unum occulta compensationem; cum revera res illarum sint ipsorum.

15. Tertius tandem sententia, quam præceteris probabilior, & in praxi expeditior, ac utram censet Layman l. 1. trax. 4. cap. 17. & tenet Dominicus Sotrus cum nominalis alius, et media inter duas præmissas sententias; que docet, ejusmodi Testamentum quadam ratione esse validum, & quadam invalidum. Validum quidem, antequam per sententiam Judicis irriteretur, seu irritum declaretur. Invalidum vero, quatenus ejusmodi Testamentum minus solemniter potest, immo & debet, per sententiam Judicis irritum declarari, ac si super eum morta fuerit, & ad Judicium facieatur determinare.

16. Ratio hujus tertie sententiae, que præceteris placet, utpote probabilior, defumitur ex eo: quia in primis hanc videtur convincere fundamenta præmissæ utriusque extrema sententia, utpote quatum prius haberet locum post sententiam Judicis, posterior vero ante sententiam Judicis. Confirmatur: & ulterius prima pars, qua dicitur, tale Testamentum careat solemnitatibus Juris Civilis esse validum pro Foro conscientiæ ante sententiam Judicis, probatur ex eo: quia in tali Testamento fatem adest obligatio naturalis, donec exceptione Legis Civilis elidatur: atque obligatio naturalis sufficit ad transferendum dominium; (c) ergo Testamentum illud transfert dominium, sive esse validum, donec per sententiam Judicis irriteretur. Unde inferatur, quod hæres in Testamento minus solemniter instituti posse rem fibi reliquæ justæ retinere, donec ab ipso per sententiam Judicis repetatur.

17. Secunda pars tertie sententiae, qua dicitur, tale Testamentum minus solemniter in tantum esse invalidum, quatenus debet restendi per sententiam Judicis, probatur ex eo: Quia Testamentum imperfectum est invalidum secundum Jus Civile: atque Judge debet Judicare secundum Leges, ac Jus Civile, ergo. Accedit quod lex, ac sententia Judicis secundum leges judicantis si est justa

in Foro externo, si etiam justa in Foro conscientiæ, nisi fundetur in falsa præsumptione propter allegatos pluribus Authoribus docet Sanchez l. 1. in Declar. c. 10. n. 11. & Layman l. c. n. 8. ergo etiam sententia Judicis, quæ secundum Leges Civiles irritum Testamentum minus solemniter, erit justa; & consequenter Testamentum illud post sententiam Judicis invalidum, etiam in Foro conscientiæ.

18. Quod si contra hanc sententiam obiciantur, atque urgeantur fundamenta utriusque extrema sententia; Resp. in primis textus n. 12. allegatos, Leges Caesaræ Testamentis minus solemniter tantum civiliter, non autem naturaliter. Porro effectus obligationis naturalis præcipuum est ille, quod cuiquam jus tribuat accipendi, & retinendi illud, quod naturaliter sibi debetur, si id nulla opposita exceptione solvatur, propter jam dictum superioris. (d) Quia vero obligatio naturalis duplex est: una omnino efficax, altera aliquo modo inefficax, utpote quæ per exceptionem ex beneficio Legis Civilis elidi potest, ut advertit cit. Layman c. 9. n. 9. hinc dicendum, Testamentum minus solemniter, habere obligationem naturalem duxata aliquo modo inefficacem; quæ proinde per exceptionem ex beneficio Legis, aecutam sententiam Judicis elidi potest.

19. Reip. deinde ad fundamenta alterius sententiae n. 13. allata. Ad primum distinctionem antecedens: Leges illæ funduntur in præsumptione fraudis universalis, conceditur; in præsumptione fraudis particularis, negatur. Unde quia adhuc subest præsumptio fraudis universalis, hoc est, talis præsumptio, quæ generatim de fraudibus circa Testamentum avaritiam hominum facile contingentibus concipiatur, Jure ad praecavendum eidem fraudibus si disponente, rite per sententiam judicis Testamentum minus perfecta rescindi possunt. Ad alterum dicitur, illud est speciale: quia hæres jurato confitens, hanc huius voluntatem Defuncti, aut approbans Legata ex iniusti Testamento relata, hoc ipso confitetur voluntatem Defuncti agnoscere, & ratam habere: sive noluit Jus Civile, obligationem naturalem talis ultima voluntatis per sententiam Judicis rescindi.

QUESTIO III.

De Testamentis ad pias causas, aliisque privilegiatis.

SUMMARIUM.

20. *Testamenta privilegiata, quæ?*
Testamentum ad pias causas, quod?
21. *Ad hoc quanam requirantur, & sufficiant?*
22. *Duo Tiesis in Testamento ad pias causas non sunt in forma substantiali, sed probatoria.*
23. *Hinc scriptum manu Testatoris, valeat absque alio Teste.*
24. *Item, si hæredi certo conferat de dispositione eius ad pias causas.*
25. *Quid juris, si moribures eoque facere Testamentum, & non absolvit?*
- (c) *Nun c. 21. & 22.*
26. *Solvitur infinita.*
27. *An credendum Parochio, vel Confessorio circa Legata pia a defuncto relata?*
28. *Causa circa hoc observanda.*
29. *Confessarius non facie interesse debet confessio Testamenti &c.*
30. *Testamentum inter liberos est privilegium.*
31. *Testamentum militare est privilegium, quonodo, & quando?*
32. *Testamentum ad Altæ, est privilegium.*
33. *Quid licet dominibus usus?*
34. *Quid juris de Testamento tempore positis?*
35. *Limitatio notabilis supradictorum.*
20. *Testamenta privilegiata dicuntur ea, in quibus vel nulla Jura Civilis solemnitas, vel non tam plena & perfecta, sicut alii, requirunt. Et inter huiusmodi Testamenta privilegiata primum sibi locum vindicant Testamenta ad pias causas. Foro Testamentum ad pias causas dicitur illud, in quo hæres institutum pia causa, ut Ecclesia, Monasterium, paripes: sive, quod principales & directe fit ob Dei, & Sanctorum honorem, atque animæ sua saltem: v. g. quod pro Ecclesiæ, alioquinque pia locis, vel in captivorum redemptionem, pauperum vel Ecclesiæ orationem sustentationem, in mortuorum suffragia, & alii hujusmodi pietatis opera factum est.*
21. *CONCL. I. Ut Testamentum ad pias causas sit validum in Foro tum interno, tum*

etiam externo, non requiruntur necessario septem testes, aut aliae solemnitates Juris Civilis, sed sufficiunt ea, que sunt de Jure Nature, & Gentium; nimurum, ut sit potestis in disponente, capacitas in eo, in cuius favorem disponitur, & libertas in dispositione, simulque adsumit duo testes. Ita Covarruvias cap. 11. de Testam. n. 1. Lefsius lib. 2. cap. 19. dubit. 2. effigie communis. Si enim clare decimus habemur cap. Relatum, 12. de Testam. Unde cum hac materia sit spiritualis, tenendum est Jus canonicum in utroque Foro videlicet tam Ecclesiastico, quam Civili, atque etiam in Terris Romanis Imperii: quod ipsum confirmat praxis communiter recepta.

22. *CONCL. II. Predicti duo testes in Testamento ad causas pias non sunt de forma substantiali, sed tantum de probatoria; adeoque ejusmodi Testamentum validum est, etiam si duo testes non fuerint adsumti, dummodo alium conferat de mente Testatoris, sua bona ad pias causas relinquenter.* Ita Fagnanus 2. Relatum, m. 5. & seqq. de Testam. Covarruvias L. c. n. 12. Lefsius num. 7. Layman l. 3. trax. 5. cap. 2. est que nunc communis Doctorum. Ratio est: quia in Testamentis ad pias causas non procedunt Leges Civiles, ob defectum iurisficationis: in Jure Canonico autem nullibi habetur Decretum irritans ejusmodi Testamenta, fine duobus Testibus facta ad causas pias; dummodo alium conferat de mente Testatoris, ut puta per propriæ eius scriptram, vel si hæres ipsemet ex ore Testatoris audivit ultimam illius voluntatem, five certum Legatum reliquit ad causas pias. Accedit: quod in familiâ Testamentum inter liberos, five scriptrum, siue sublitterum manu Testatoris, valeat quod liberos aliquo modo alio teste, leg. Hac confutans, 5. Ex imperfeto, Codice de Testam. juncta Auth. Ieq. Et conformiter dicit,

23. *Infertur L. Validum esse Testamentum & quamcumque ultimam Voluntatem ad causas pias manu Testatoris scriptam, vel sublitteram, etiam si nullus Testis adsumbit fuerit: modo sufficienter conferat, esse Testatoris scriptram. Quia, ut dictum, interventus testium non requiritur ad sublitteram Testamenti facti ad pias causas, licet sepe duo vel tres testes requirantur ad probationem, sialiud probationis genus haberi non possit: ergo, dum sufficienter confit, hanc illæ Testatoris scriptram, atque ultimam e-*

ius voluntatem, valebit ad piis causas absque aliis testibus.

24. Infertur II. Si heredi certo conser, voluntatem Testatoris fuisse, ut aliquid in piis causas expendatur, cundem in Foro conscientie obligatum est ad satisfaciendum, et in Foro externo id nequaquam probari possit. Ratio est: quia tunc probatione opus non est, quando de veritate constat. Layman ibidem n. 5. & sequitur ex dictis.

25. CONCL. III. Si monitorius copit facere Testamentum, vel Codicilum, & morte praeventus non absolvit, licet secundum alia irritum sit, valet tamen quod Legata pri, qua in sua illa imperfetta dispositione jam exprimerat. Ita Abbas Panormit. cap. 1. de Successione ab intestato, Corvaruvias cap. 11. de Testam. nu. 14. Barboza, Layman n. 6. & allii. Ratio prioris partis habetur l. Si si, qui, ff. de Testamentis, ubi dicitur, magis eis soleat testamentum facere, quam fecisse. Verum hoc ipsum patur quantum initiationem, & valer tale Testamentum, si nomen hereditis jam est expressum; licet fecerit isti, si quis volens plures heredes instituere, uniusnomen exprimerit, & non alterius, ut l. e. dicunt, & amplius explicant Juristi. Ratio secundae partis est: quia dispositione Iuris Civilis quoad Legata ad causas piis non valer, ob rationes proxime (e) dictis.

26. Neque obstat, quod talis Testator adhuc potuerit immutare dispositionem suam. Resp. enim, quanvis id fieri posuisse, tamen ipso illud factum non esse, unde cum Testator actu nullam mutationem significaverit, naturali pariter, & Canonico Jure debent tali pia Legata firma permanere: coprotestatio, l. Hac confutativa, & Ex imperf. C. de Testam, cuius verba n. 12. relata sunt.

27. Quares, an credendum sit Parochio, vel Confessario, qui post mortem Parochianum, vel confessoris sui, producet schedulam continentiam Legata quedam ad piis causas, quam hominem illum, antequam discederet, scripsisse, vel dictasse: affliverat; & num talis dilipsoficio pro ultima legitima voluntate haberet debeat? Resp. I. Si manus Testatoris agnosceretur, vel dubios testibus probari posset, tunc piis eius voluntatis omnimodis est executioni mandanda: cuius ratio patet ex dictis, n. 21. & 23.

28. Resp. II. Si ipse Parochus, vel Confessarius Legata annotavit, non creditur illi sine alio teste. Ratio est: quia iuxta illud Salvatoris March. 18. & Luc. 17. In ore

dolorum, vel trium testium fiat omnis verborum. Unde illud commune dictum, Vox unius, vox nullius, arg. s. Licit &c. In omni, &c. Venientes de Testis, juncta l. jurisprudentia, C. ed. Hinc monendi sunt Parochi, aliquae Confessarii, ut ultimas eiusmodi dispositiones ad piis causas non suscipiant, nisi advocatis duobus saltem testibus, maleculis, aut foeminiis, & quamquam etiam unus cum Parochio sufficeretur, uti notari Layman ibidem.

29. Recte tamen citatus auctor cap. n. 20. adverbit, ad hoc, ut Confessarii, praesertim Religiosi, majore spiritu libertate, & fructu, hominum animas juvare possint, plerisque non expedire, quod confessione testamentorum ipsi interficiunt, aut Testatori in particulari suadent, quibus hereditates vel Legata reliqui debent, praesertim propriis Ecclesiis aut Conventibus, sed expediatis ferme in genere tantum piis proficationes commendare: nisi testator consilium petens dirigidens sit, ipsique explicandum, quidnam consideratis omnibus honestius, & ad anima sua salutem utilius, Deoque gratias ostendit.

30. CONCL. IV. Quantum ad alia Testamenta privilegiata attinet, secundum inter ea locum obtinet Testamentum inter liberos; id est, illud, quod a patre, matre, aliisque utriusque sexus ascendentis inter liberos conditum est: valet enim, licet sit imperfectum, & Iuris solemnitate desitutum, ut puta quia non interfluerint septem testes, vel non rogati, aut non maleuli &c. dummodo adhuc voluntas Testatoris insufficiat fit declarata. Ita omnes Doctores: claque ex premium, l. Hac confutativa, & Ex imperf. C. de Testam, cuius verba n. 12. relata sunt.

31. Tertium locum inter privilegiata te-

stori Testamenti tamen, quod in castris fecerunt, non jure communi, sed iuxta privilegium militare, post missum honorem non factam, intra annum tantum validet. I. Ex testamento, C. de Testam. milit. & S. Sed hastenus, Institut. ed.

32. Quartum locum inter privilegiata te-
stori Testamentum coram supremo Princeps factum, vel eidem per oblatas preces insu-
atum, atque ad Acta (ut loquuntur) pu-
blica depositum: valet enim ab aliis solemnite-
tum testium: dummodo per subsequentes Te-
stamentum non revocetur, neque aliis error
intervenerit propter defectum testium. I. O-
mnium C. de Testam. Siquidem Princeps superat omnes solemnitates testium, ac sub-
scriptionem, cuiusque praesentia facit cessa-
re omnem factum: similius apud Acta, nec
non coram Judge, semper presumatur ad-
esse multitudine hominum.

33. Quinto hominibus rusticis concessum
est l. ult. C. de Testam. ut in locis, in quibus est raritas Literatorum, non tenetur attendere ad Legum subtletates, sed pos-
sunt testari secundum eorum confitendum:
ita tamen, ut adhibeantur septem testes, si
ibi reiperantur; fin autem in eo loco mini-
mum inventi fuerint septem testes, sufficiat
quinque, non autem pauciores.

34. De Testamento tempore pestis condi-
to dubitant, & variant Doctores, utrum
valeat cum minori numero testium, quam
septem. Verum, alieci constitutiones mu-
nicipales, ac praesertim Bavarienses, expre-
sse declarant, valere eiusmodi. Testamentum
coram quinque testibus factum a quoque, in
loco, qui ob pestis vehementiam est ban-
nizatus; vel si locus needium quidem sit ban-
nizatus, Testator tamen actu est pele infi-
ctus.

35. Tandem notandum, quod hactenus
dicta locum duxantes habeant loquendo se-
cundum Ius commune Caesarium, & seculi-
s specialibus locorum conseruandibus, statu-
tus, & aliorum Regatorum legibus. Nam in Terre temporali jurisdictione Papæ, seu
Ecclesiæ subjecti, sufficit facere Testamen-
tum secundum formam Iuris Canonici, id
est, coram Parochio, & duobus aut tribus
testibus. C. cap. off. 2. de Testam. Siquidem, ut
habetur March. 18. In ore duriorum, vel trium
testium par omnibus. Sic etiam Venetia, &
Vienna in Austria, duos testes suffici-
re ajunt: ut taceant specialia quorundam
locorum privilegia, statuta, & con-
stituções, vi quarum nonnulla sole-

mitates ibidem in Testamentis remissa
sunt.

QUÆSTIO I.

An omnes, praesertim Religiosi, corumque
Novitii, testari possunt?

S U M M A R I U M .

36. Possunt omnes homines testari, nisi Jure
prohibeantur.

37. Quale Jure prohibeantur testari?

38. Religiosi solemniter professi, nequeunt fa-
ceri Testamentum.

39. Secus de eminentiis Vota simplicia in So-
cietate IESU.

40. Exceptiuntur Religiosi, habentes a Papa fa-
cultaatem testandi; Et Ordines milita-
res.

41. An Religiosi possunt facere donationem mor-
tis causa?

42. Novitii Religionum libere testantur.

43. Testamenta Novitiorum, an subiicit De-
creta Concilii Tridentini?

44. Sententia negariorum: unde valent, queasun-
que tempore sunt.

36. CONCL. I. Omnibus hominibus li-
bera facultas est de bonis suis te-
standi, nisi Jure prohibeantur. Ita certa, &
comprobata. Nihil enim est, quod magis ho-
minibus debeatur, quam ut supra voluntaria-
ter (postquam jam aliud velle non possunt) li-
ber sit testis, & licetum, quod iterum non
redit, arbitrium, ut dicitur L. 1. C. de sacro-
sanctis Ecclesiis.

37. Additur tamen limitatio, Nisi Jure
prohibeantur. Nam, imprimis aliqui, prohibe-
ntur Jure naturali facere Testamentum,
eo quod careant ullo rationis: ut sunt infa-
ti: item furiosi & amentes nisi pro tem-
pore, quo habent lucida intervalla, I. Furio-
sum, C. Qui testamento facere possunt. Dein
de aliis testari prohibentur Jure positivo: ut
filii, ac filiae adhuc sub paterna potestate exi-
stentes: nisi habeant bona calrefacta, vel
quasi calrefacta. Item impuberes: prodigi-
a Judge declarati, quibus nempce bonorum
administratio est interdicta: furdi & muti-
sum a natura: Rei criminis latr. Majes-
tatis, vel proditoris Patriæ, & nonnulli
alii, qui referuntur cum S. I. acseq. Instit.
Quibus non est permisum facere testamentum,
tum aliis in locis utriusque Juris. Verum ce-
teris dumillis, quantum accinet ad Theologiam
Moga-

Moralibus, Quislibet præcipua est de Regularibus, nec non & Clericis Beneficiariis.

38. CONCL. II. Prælati Religiorum Ordinum, aliqui Regulares solemnitatem professi, non possunt condere Testamentum, & factum ab ipsis est irritum, paucis dumtaxat casibus exceptis. Ita certa, & communis; atque habetur clarissime e. quia ingredientibus, 19. q. 3. juncta Author. Ingraff. C. de Jacobitano Ecclesi. & alibi. Ratio est: quia Religiosi propter solemne votum Pau- pertatis nihil possident proprium, de quo testari possint: cum omnia sunt Monasterii.

39. Dicitur notanter in Conclusione, Regulares solemnitatis profesi: Siquidem prater Novitios, de quibus infra: etiam illi, qui in Societate Jesu, finito bimaco Probatio- nis, duxerat tria Vota subitanitatis sim- plicitatis, adhuc retinet dominium bonorum suorum, possuntque postmodum li- cite ac valide, accedente licentia suorum Su- periorum, de eisdem testari: prout habetur ex Bulla Gregorii XIII. Ascendente Domino, & referut rom. 2. Bullaria Romana, Conf. 8. dicti Pontificis.

40. Dicitur ulterius, pance duxerat ca- fibus exceptis: nam hinc excipiunt illi Reli- giosi, quibus Summo Pontifice concessa est facultas testandi: qualis non raro dari so- let; iis, qui exinde Claustrum obtinere Bene- ficium Ecclesiasticum, præferunt Episcopatu- m, non Cardinalatum. Deinde excipiunt Religiosi ordinum Militarium, qui, cum non voleant tam rigidam Pauperitatem, sed bona sua retinente, possunt falem cum Licen- tia Superioris de bonis, & redditibus suis, Testamentum facere, Pirching. sive de Testam., num. 49. Nisi dicere velis, hanc testandi fa- cultatem seu jure seu confunditum, con- cessam esse Religiosis ordinum Militarium.

41. Addit Sanchez l. 6. in Decalogum, cap. 8. n. 11. citans quodcum aliis, & sequitur Layman l. 3. tr. 1. c. 3. n. 4. valde probabile est, quod Religiosus cum Præla- ti licentia (qui tamen hanc ante mortem Reli- giosi semper revocare valer) possit etiam mortis cauſa donationem facere. Idipsum, dummodo res sit modica, admittit Pirching l. c. n. 48. quia si res modica sit, cum Pra- latos licentiam dare possit donatio inter vi- vos, cur non etiam mortis causa?

42. CONCL. III. Novitii Religionum libere possunt de bonis suis testari. Ita com- munis; atque habetur e. Si quia mulier 3. quis. 3. Ratio est: quia Novitii sunt sui Ju- te, ac bonorum suorum domini, libera

exundi potestate prædicti. Verum occasio- ne hujs.

43. Quaræ, an valeat Testamentum, vel alia quæcumque renunciatio, aut obligatio facta a Novitio ante duos menses a sua Pro- fessione, aut etiam ante ingressum Religi- nis? Ratio dubitandi definiuntur ex Concilio Tridentino, 21. c. 16. de Regularibus, ubi ita- tur in hunc modum: Nulla quoque renunciatio, aut obligatio antea facta, etiam cupi- juratione, vel in favorem cuiuscumque causa pia- ualeat, nisi cum licentia Episcopi, vel ejus Vicarii sine intra duos menses proximum ante professionem eis, alius vero facta, sive scripta, & nullius effectus eis. Hac ibi. Et ista quidem procedere de obligacionibus, variisque donationibus durante Novitatu per Novitios factis, certum est. Utrum autem loquantur etiam de Testamentis, queri potest.

44. Relp. breviter: Testamenta, Codicilli, & Donationes mortis causa, sub hoc Decreto Concilii Tridentini non comprehenduntur: unde valent, quocumque tem- pore fiant, etiam ante ingressum Novitii in Religionem. Ita Barbola in Collectaneis, ad cit. cap. 16. Concilii Tridentini, num. 14. citans plurimos alios Doctores, unice solo oportunitatem tenente. Quintino Fagnanis in e. quia ingredientibus, num. 17. de Testam. re- fert: quod Sacra Congregatio consulta, an Decreto dicti e. 16. loquens renunciatio- nem, locum habeat in Testamento, & alius ultimus voluntatus, censuit non habere lo- cum. Accedit ratio: quia, ut nota Mi- randa in Manuali Prælatorum tom. 1. q. 33. art. 4. mens Concilii Tridenti, solum fuit, eas renunciaciones prohibere, per quas No- vitii depauperantur, ita ut potest egitate & inopia compulsi, cogantur propter ini- vias: hoc autem non contingit in Testamento, & ultimus voluntatus, cum ante professionem semper libere revocari possint: ergo.

QUESTIO V.

An Clerici Seculares Beneficiarii valente testari?

SUMMARIUM.

45. Clerici seculares libere testantur de bonis patrimonialibus, industriabilis & patrimonialibus.

(F) Tr. 7. Dist. 4. quest. 3. n. 25. 26. & 28.

46. Secus

QUEST. V. An Clerici Seculares beneficarii &c.

285

46. Secus de Bonis mere Ecclesiasticis, spissato Jure communi.

47. De his tamen ans mortem elargiri pos- sunt.

48. Ac de speciali facultate Summi Pontificis testari.

49. Constatudine acquiri potest facultas testan- di ad causas pias.

50. An etiam facultas libere testandi ad causa- das profanas: Sententia negativa.

(g) Tr. 7. Dist. 4. q. 3. n. 32.

51. Sententia affirmativa.

52. Sententia media, iuxta quam

53. Constatudine posse acquiri facultas, ut Cle- rici de Bonis mere Ecclesiasticis validè reten- tur ad causas profanas;

54. Non vero licet.

(h) Tr. 7. Dist. 4. q. 3. n. 32. & 34.

55. Respondeatur ad infinitas secunda senten- tia.

(i) Tr. 7. Dist. 4. n. 25. & 26.

56. Constatudine testandi Clericorum, qua?

57. Et quando intelligenda, si testantur ad causas profanas?

58. Responsum ad fundamenta prima sententia?

45. CONCL. I. Clerici seculares, sive Beneficiarii, sive non Beneficiarii, possunt libere testari, etiam ad causas profanas, de Bonis suis patrimonialibus, & quafi patrimonialibus, sive industrialibus, que suo labore atque industria compar- ruantur: nec non & de bonis patrimonialibus, quae parcius vivendo de congrua testamento fisi subtraerunt ex preventio bonorum Ecclesiasticorum. Conclusio haec sequitur ex jam supra dictis de Dominio Clericorum, ac probatur tamen authorita- bus juris, & rationibus, quae ibidem (g) allegate sunt: et quae satis communis inter Doctores.

46. CONCL. II. Loquendo vero de bo- nis mere Ecclesiasticis, spissato Jure com- munis, Clerici Beneficiarii non possunt de ille- dum testari, vel disponere mortis cauſa, etiam ad causas pias, sed ea debent relinquere Ecclesiæ, quae in talibus bonis successit. Haec Conclusio habetur clarissime e. Ad bac, de Testamento, ibi: Clerici de mobilibus, que per Ecclesiam sunt adoptri, de jure testari non possint. Idemque tam de immobilibus, quia mobiliis esse intelleguntur, declaratur e. Relatum, 12. sed. cum con- cordantem. Idque merito per SS. Canoni- catus statutum fuit, ut Beneficiarii promi- priores redderentur ad bona Ecclesiastica

superflua, majori cum merito in vivis ero- ganda in pias causas, scientes, nullam fibi potestatem supereffusa de eisdem post mortem disponendi: prout notavit Navarus, & cum ipso Layman lib. 4. tr. 3. cap. 3. n. 6. Porro quod spissato Jure communi talia bona pene Ecclesiam remanere debent, pa- ter ex e. Cum in officiis, de Testamento, juncto cit. cap. Relatum.

47. Dicitur notanter I. Non possunt dis- ponere mortis causa: Siquidem Clerici, dum sunt in vivis, optimo iure, magnaque cum merito, redditus Ecclesiasticos superfluos in pauperes, aliqui pias causas erogant. Deinde possunt de talibus iudea Clerici, dum sunt in ultima ægritudine confituntur, tam Pauperibus, locisque Religiosis, quam etiam suis interfratribus quidquam elargiri, prout expreſſe habentur eis, cap. Relatum, 12. de Testamento, ibi: Constatudine tamen eis non improbinda, ut de his (bonis mobilibus per Ecclesiam acquisitis) pauperibus, & Religio- sis loci, & illis, qui viventi fervorant, se- cas consanguineas fratres suis, aliquia iuxta servit meritus, conferantur.

48. Dicitur II. Spissato Jure communi: Nam secus eft, si quipiam facultarem de ta- libus bonis testandi obtinuerit a summo Ponti- fice, qui sam concedere potest, & de fac- tie concessit. Quintimo Paulus V. in sua Constitutione, que incipit, In memoriensi, die 6. Aprilis, 1606. edita (scilicet referut rom. 3. Bullaria Romana Confess. 18. dicti pont.) omni- bus & singulis Curialibus, in ipsa Urbe, & intra decem milliaria (non tamen extra debitum Ridentianum) decentibus, con- cessit liberam facultatem testandi de quibusvis redditibus Ecclesiasticis, etiam decima- libus Beneficiorum, ac etiam in favorem consanguineorum suorum, & quod hic ei- dem ab intellecto succedantur: prout amplius videtur e. in cit. Constitutione.

49. Deinde Doctores communiter admittunt, constatudine pariter posse induci fa- cultatem testandi ad causas pias. Siquidem Clerici solo jure Canonico prohibentur con- ducere Testamentum: atque Juri Canonico per longævam & rationabilem constatu- nem derogari potest: ergo. Unde in locis, ubi viget talis constatudine testandi, Cleri- cius Beneficiarius valide & licete testabitur ad causas pias.

50. Utrum autem constatudine induci posse facultas de bonis mere Ecclesiasticis testandi ad causas etiam profanas, major dif- ficultas est. Et quidem talem conconstu- di-

dinem, cui corruptelam, ac soventem peccatum rejiciunt Tatherus tom. 3. disp. 4. q. 6. n. 249. Layman lib. 4. tract. 2. cap. 3. n. 7. Pirnighi tit. de Testamento. n. 42. Ludov. Engel part. 4. Manusius Proch. q. 4. n. 26. Navarrus, & alii. Ratio eorum est: quia consuetudo, quae Legi naturali & Divina repugnat, non valeret, arg. cap. ult. de Confus. & potius est dicenda *permisiva corruptela*, & Mala Concessio, disp. 5. Atquales centurie esse praeconit coniunctio, quia, ut dictum superius (g) omnes Doctores sententur, Beneficiarios mortaliter peccare, si redditus mere Ecclesiasticos notabiliter in causas profanas expendant; sive consuetudo hoc permittens, erit nutritiva peccati.

51. Ex contra Augustinus Barbola l. 3. *Juris Ecclesiastici universi*, cap. 17. n. 67. & 68. putat consuetudine induci posse, quod Clerici de talibus fructibus Beneficiorum suorum in usus non possit tesciri possit: sitaque inter alias primo loco pro hac sententia Covarruviam (fed male, ut ex hujus verbis num. seqq. referendas liquet) quam probare nititur ex eo. *Tum quia Papa non nunquam soleat licentiam testandi de hujusmodi bonis: sed quae sunt aquiescibilis privilegio, fuit pariter a concessione consuetudine: Tum quia neque Romani Pontifices nostris temporibus, neque Jura haec istam consuetudinem improbarunt: quod utique (ait) fecissent, si intellexissent, consuetudinem hanc animas illaqueare, & Clericos sic disponentes in peccato mori.*

52. Tertia, & inter utramque prefata media, ceterisque probabilitate sententia tenuit, ejusmodi consuetudinem validam quidem esse, adeo at & Judez relata hereditibus institutis adjudicando, & ipsi heredes recipiendo, in conscientia turi sint: non tamet fieri, sed Clericos ad profana de bonis mere Ecclesiasticis disponentes peccare. Ita Leffius lib. 2. de Jure, cap. 19. num. 44. Zochius tit. de Testam. n. 7. Covarruvias cap. 7. de Testamento. n. 23. plurimum alii ab his relati. Et notandum, quod, quamvis Covarruvias cit. num. 23. & seqq. ad longum probare nitatur ejusmodi consuetudinem esse validam: idem nihilominus loco est, ad finem, num. 27. expri- moneat, disputationem suam eo animo, praeternam a Clericis recipi debere: *ut si illis sat, culpa mortalis criminis esse consi-deretur, si male praevenimus necessarium, & pias largitiones, illas (reditus superfluos) distri- buire non veremur.*

53. Et quidem, quod ejusmodi consuetudo sit valida, probatur ex eo: *Quia Clerici de talibus bonus valide, quamvis non licite, disponunt in vita ad causas profanas; ergo idem & post mortem fieri potest acciden- tis ejusmodi longeva consuetudine.* Probatur consequentia: *Tum quia solo Jure Ecclesiastico Clerici de talibus restant prohiben- tur: atqui Iuri Ecclesiastico per consuetudinem contraria derogari potest: Tum quia consuetudo illa valide testandi non est irrationabilis, immo (ut nota) Zochius ibidem) fundatur in publica Reipublica tranquillitate, quae alias sepe turbaret, si ejusmodi Testamenta non tene- rent. Nam cum Clerici libere restentur de bonis suis patrimonialibus, industrialibus, & parmonialibus, ut dictum num. 45. & habet recepta Doctorem sententia: ab eidem vero potest mortem illorum Cle- ricorum, bona mere Ecclesiastica superflua absque litigio cum heredibus instituendo discerni vix possit: hinc consuetudo illa deservire poterit ad praesiden- das innumeras lites cum heredibus ca- lium Clericorum ceteroquin multipliciter instituendas, siveque ad publicam Reipu- blicam pacem.*

54. Ceterum quod Clerici de bonis mere Ecclesiasticis ad profana disponentes pec- cent, sequitur ex jam supra dictis (a) cum ipsi Jure non solum Ecclesiastico, sed etiam superfluo, & per Beneficium accepta Ecclesiastico Fundatorum intentione ex virtute Religionis, adeoque Jure na- turale & Divino, teneantur redditus superflui in causas pias erogare: arqui contra Jus naturale ac Divinum nulla valet coniunctio. Accedit: quia, ut argumentan- tantur Leffius, & Layman, omnes Do- ctores sententur, Beneficiarios graviter peccare; si Ecclesiasticos provenient superflui in usus profanos expendant in vivis ergo multo magis, si de eidem taliter te- nentur: nam semper minus concessum fuit Clericis Beneficiariis, de talibus bonis condere Testamentum, quam disponere inter vivos.

55. Nec urget instantia Barbosa, nem- pe quod Papa quandoque concedat licentiam libere testandi de talibus bonis. Nam in primis hujusmodi licentia est fratre interpre- tationis, utpote a iure communi exhortans, sive non extendenda ad alias cau- sus non expressos, arg. cap. 1. de Filiis Presb. in 6. Deinde dictum illud, acquiescia-

privilegio suum etiam acquiescilia consuetudine, ratione esse universaliter verum, praetertim si confundito illa sit irrationabilis, aut de Jure reprobata, notam Fagnanus in c. *Cum con-tingas*, n. 8. & in 11. de Foro competenti, & Lay- man l. 1. tract. 4. cap. 24. n. 9. & alii pauli, Insper, *Cum Beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum nocturum Pon- tificis perire*, ut habetur cap. *Lices*, de Prabend. in 6. non mirum, quod ipse circa corudem bona posuit gravibus de cau- sis aliud ordinare, qui circumpita etiam Yo- ta, & Juramenta (non obstante, quod sup- posita semel voventis, vel jurante intentione, obligent ex virtute Religionis, Ju- reque naturali, ac Divino) iustis interve- nientibus causis dispensare potest, modo a- libi (i) jam declarato.

56. Dum autem allegatur consuetudo, si- mulque convenientia Summi Pontificis, Refp. opponendo illud vulgatum dictum. *Cum sum datum, de Prabendis: Multa per pa- tientiam tolerantur, qua si dedita fuerint in iudicium, excentur iustitia non debet tolerari.* Deinde de ejusmodi consuetudine suffi- ciens constare non videtur: nam Clerici maiorem sine conscientia, profectu que spi- ritualis curam gerentes, passim restantur in iudicium, excentur iustitia non debet tolerari. Deinde de ejusmodi consuetudine suffi- ciens constare non videtur: nam Clerici maiorem sine conscientia, profectu que spi- trialis curam gerentes, passim restantur in iudicium, excentur iustitia non debet tolerari. Deinde de ejusmodi consuetudine suffi- ciens constare non videtur: nam Clerici maiorem sine conscientia, profectu que spi- trialis curam gerentes, passim restantur in iudicium, excentur iustitia non debet tolerari.

57. Alii vero, dum restantur ad causas profanas, ad eas disponunt de bonis suis pa- trimonialibus, industrialibus, vel par- monialibus, magno labore per vitam decursum acquisitis, & de quibus possunt libere disponere: simileque in Funeralia, Missis, elemosynarum (libet his etiam computare) Legata pauperibus confrangentes relata) tantum reliquere solent, donec sua con- scientiae obligationi satisfaciat rationabiliter judicent: immo ut hoc eo securius fiat, in nonnullis Diocesis, ubi consuetudo facultatem testandi Clericis tribuit, etiam Ordinarii loci expressis consilios deliper- requiruntur. Quod si unus, vel alter (quod non facile pralendum) fecit egerit, inde non illico colligit poterit coniunctudo testandi de bonis mere Ecclesiasticis ad causas profanas, cum haec non nisi a maiore parte Communis introduci valeat.

58. Ad fundamenta prioris extrema sententia num. 50. adducatur, in eo consenserit, quod si Clerici taliter restando peccent, hoc ipso coniunctudo illa sit invalida, cum

forset peccatum: Refp. negando con- sequentiam, cum sua probatione: quia, ut recte notat Zochius, homini- est hoc vitium, non rei, aut consue- tudinis: unde abusus licentiae, quam Clerici ex longeva consuetudine acquisi- fuit ad testandum, potestque redditim practicari testando ad pias causas, non ponit juris iniuriam. Et patet hoc in simili: nam Clerici in vita valide de ta- libus bonis mere Ecclesiasticis disponunt ad causas profanas, neque tamen haec licentia center iovere peccatum ex eo, quod illicite id faciant. Idque non alia de causa, nisi quia vitium hoc non vi di- git licentiae, sed ex ejus duntaxat abusu proficietur.

QUESTIO VI.

De Codicillis, Legatis, & Fidei- commissis.

SUMMARIUM.

59. Codicillus, quid?

60. Et quomodo fieri possit?

(k) Quest. 3. numer. 21. & seqq.

61. Codicilli, ad quid inferiorum?

62. Claujula Codicillaris quomodo apponatur?

63. Et multiplex ejus effectus.

64. Legatum, quid?

65. In Testamento minus solemnem ad causas pias, valent Legata profanae.

66. Corrente Testamento minus solemnem ad causas profanas, non corrumpit Lega- ta pia.

67. Solvit iustitia.

68. Fidei commissum exequatur Legato.

59. Codicillus dicitur quasi pars Co- dex; & in proposito aliud non est, quam ultima cuiuspiam voluntas abque ha- redis infinitio. Unde Codicillus est qua- si imperfectum Testamentum: tum quia non requirit solemnitates Testamenti: tum quia Codicillo haereditas directa dari non potest, ne etiam auferri.

60. Porro Codicillus fieri potest sive in scriptis, sive etiam nuncupative, seu ore- tenus; ad eum tamen valorem requirentur, & sufficiente quinque testes, sive maliculi si- ve femeinae: qui etiam se subficerent de- benti, si Codicillus fiat in scriptis, quamvis sigilla apponere non sit necesse, L. ult. Cod. de

de Codicillis. Et hoc intelligendum, si sit ad causas profanas: nam Codicillus ad causas pias factus, non requirit tantas solemnitates, prout in simili de Testamento ad causas pias superius (k) dictum est.

61. Inferimus autem Codicilli praepice ad Legata, & Fideicommissa, atque Donations mortis causa facienda, utpote que per Codicillum fieri possunt. Juventiam et ad Testamentum declarandum, atque immutandum causa heredes institutione, eisque addendum. Quinimo quando Testamentum habet insertam clausulam Codicillarem, si ipsius ob defectum aliquis solemnitas non potest valere ut Testamentum, valebit tamen ut Codicillus.

62. Et quidem frequenter Testatores in suis Testamentis apponere solent clausulam Codicillarem, idque vel expresse, dicendo: *Sic haec disposicio mea non valeret ut testamentum, volo, ut valens ut codicilli.* Vel tacite, & virtualiter, dicendo: *Si haec disposicio non valeret ut testamentum, valeat modo, quo secundum Iuris postea, melior.*

63. Neque inanem isthac clausula Codicillaris apponitur, utpote cuius effectus non sunt exigui. Siquidem enim modi Testamentum, si vel ab initio habeat defectum, vel cum ex postfacto acquiratur, ita ut non possit valere permodum testamento solemnis, valebit latenter per modum Codicilli, dummodo adiutetur Testes sufficiens ad Codicillum. Unde quamvis in tali Testamento minus solemniter instituti heredes irrita sit, a proximis habens ab intestato succedit; tamen tenetur ut hujusmodi Testamentum quoad omnia alia adimplere, solvendo felicitate Legata, Fideicommissa, & hujusmodi. Sunt & alii effectus clausula Codicillaris, verum de iis Jurisperit.

64. CONCL. II. *Lignum si donatio quodam a defuncto vel vita, ab herede praefanda.* Ita habetur s. 1. *Institutione de Legatis.* Dicitur, *donatio quodam;* que particula sit loco gentis. Additur deinde, *ab herede praefanda;* per quod dicitur Legatum a Donatione mortis causa, qua non necessarii sit ab herede, cum possit fieri, ac plerumque sit ab ipso item donante, quamvis ante mortem ipsius non confirmetur, sed revocari possit.

65. Quares, an Testamentum minus solemniter ad causas pias factum, valeat etiam quod Legata profana; & e contra corruentem Testamentum profano, corrumpit pariter Legata pia infra? Rsp. I. Testamentum minus solemniter factum, principaliter ad causas

valeret, ut Legata profana in eo contenta. Ita Covarruvias cap. 11. de Testam. n. 2. Lefthus l. 1. cap. 19. num. 9. Engel tis. de Testam. n. 19. & communis, causis exceptis. Ratio est: quia accessorium naturaliter sequi congruit principalis, reg. 46. Iuris in 6. atque Testamenteum valeret in dato cau; ergo & Legata eidem infra, cum sint quid accessorum, quamvis ceteroquin profana.

66. Resp. II. E contra vero Testamento ad causas profanas corridente ob defectum solemnitatem, non idcirco corrumpit infra Legata pia, sed valent. Ita it. Covarruvias n. 4. Lefthus n. 9. Engel, & alii; idque merito tenendum favore cause pia (nam summam operationem, qua profligatione facit, habetur l. sancti personae, ff. de Reiziss & sumptibus suorum) simulcum ob remedium animae Defuncti.

67. Neque urgat allata regula, *Accessoriu[m] &c.* Nam inter alias legitimas ea non procedit, quando in accessorio repertus est specialis ratio, quo non repertur in principali, propter quam illud corridente principali sustinetur: prout in proprio est favor religionis, atque remedium anime Defuncti.

68. CONCL. III. *Fideicommissum* dicitur illud relictum, quod fidei committitur heredes, ab eo dandum alienari. Sic fit, cum Testator dicit: *Heres, fidei tua committo,* ut post aditam hereditatem ex ea tantum, aut tantum partem, vel hoc aut illud primum, hinc configne: idque vel statim, vel post mortem tuam. Et Porro heres sic Fideicommissum gravatus, appellatur *Fideicommissarius.* Quoad alia vero de Fideicommissis eodem tempore modo est discernendum, sicuti de Legatis; nam, ut L. 1. ff. de Legatis habetur: *per omnia exequata sunt legata Fideicommissis.*

QUESTIO VII.

De Institutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Successionibus ab intestato.

S U M M A R I U M.

69. *Heres necessarius, & non necessarius, qui?*
70. *Heredis instituto est fundamentum totius Testamenti.*

71. Quid

71. Qui possint institui Heredes?
72. Quid de FF. Minoribus de Observantia, & Capucinis?

73. Hæredus necessarius debet relinquiri Legitima, & quomodo?

74. Legitima portio, qua?

75. Ad non habet locum in Regnis, & Ducatis.

76. Hæredi non necessario instituto, quantum relinquendam?

77. Falcidia, quid? & unde si dicta?

78. Trebellianica, quid?

79. Ad si obligatio faciendo Testamentum?

80. Hæredis ab intestato, qui? & quando succedant?

81. Ordines successoribus ab intestato, qui?

82. Fictio, an computandus inter ordines succedendi ab intestato?

83. Formula faciendo quodunque Testamentum.

69. A dvendendum, quod heres alius fit necessarius, aliis non necessarius. *Heres necessarius* dicitur, quem Testator in portione legitima instituere cogitat, nisi justam exheredandi causam habeat. Tales heredes necessarii sunt Descendentes in linea recta, nempe Fili, Filisque, Nipotes, Propteres, ex legitimo Matrimonio procreati. His autem deficientibus heredes necessarii sunt Ascendentes in linea recta, nempe Pater, Mater, Avus, Avia; ita tamen, ut si adfici Descendentes seu Liberi, nihil de jure debentur Ascendentes pro legitima, text. clar. Aut. de Hæredibus ab intestato, §. 2. Collat. 9. *Hæredes non necessarii*, sunt reliqui omnes præter enumeratos; five, qui Testator non sicut contigit in linea recta. Unde fugitur, quod frater aut Soror de iure non fit obligatus ad institendum pro herede suis Frates, aut Sorores, corvinae Filios, neque ad relinquendum eisdem legitimam: quod a fortiori extenderet ad ceteros Consanguineos, vel Affines. Hoc prænotato, sit

70. CONCL. I. *Institutio heredis est veluti caput, atque fundamentum totius Testamenti.* Ita habetur in Jure Civili variis locis; ut 8. *Ante hæredis, Instit. de Legatis;* & 1. *Proximi, ff. De his, qui in testam. debentur, & alibi.* Hinc non valeret Testamentum, præterim ad causas profanas (nam de Testamento ad causas pias, utpote in quibus sufficiunt solemnitates Iuris naturalis, Lefthus l. 1. de fff. & pars, c. 19. & 8. citans Iulium Claram, tenti oppositi Reffensuel Theol. Moral.

tum) in quo nemo heres instituitur; quamvis lecus sit dicendum de Codicillo.

71. CONCL. II. Omnes homines, non tantum singuli ac privati, sed etiam Communitates, Monasteria & Collegia, heredes institui possunt, nisi specialiter a jure prohibeantur. Ita communis.

72. Porro præter alios, qui de Jure communis ob certas causas, vel delicta, prohibentur heredes institui, de quibus Juris, vi fuz Regule, ac Professio, non possunt institui heredes in testamento Fratres Minoris de Observantia, arque Capucini, adeo ut nec eorum Monasteria in communione valent institui; prout declaravit Clemens V. in Cl. Exci, de Verbis significacionibus. Quo tam non obstante, consideratis eorum necessitatibus, certique moderatim obseruantur, potest eidem quidquam in Testamento relinquiri per modum Legati, ut declaravit Nicolaus III. c. Ex. de Verb. signif. in 6. Dummodo non dimittatur eis valor infusus hereditatis, vel tanta eius præs quasi sub modo & forma Legati, quod præsumi posset, hoc in fraudem fieri; prout limitat cit. Clemens V.

73. CONCL. III. Hæredibus necessariis debet in Testamento relinquiri portio legitima, & quidam titulo honorabilis institutionis, five jure hereditario, arque sicullo appositio gravamine: adeo quidem, ut aliquo talia gravamina habeantur pro non appositis; vel heredibus necessariis competat actio ad petendum complementum legitime, si in minori quantitate, quam legitima portio, heredes instituantur; vel ad omnino refendendum Testamentum, si nulla apposita juxta causam exheredandi pentus fuerint præsentis, ac nihil ipsis Iure institutionis relictum. Ita habetur tum in Jure civili, Aut. Ut cum de appellations, §. Aliud quoque, Collat. 8. cum concordantia, quas citat Layman lib. 3. tract. 5. c. 5. n. 11. tum in Jure Canonico c. Raynusius, determin. ubi dicitur, quod Legitima portio est ab initio iure natura.

74. Circa quod notandum, quod legitima portio Descendentium sit triens (id est, tercia pars totius hereditatis) si non sint plures Liberi, quam quatuor: semis autem (seu media pars totius hereditatis) si sint plures Liberi, quam quartus. Loquendo vero de Ascendentibus, legitima Ascendentium tempus est triens, five tercia pars totius hereditatis. Ubi per hanc intelligitur tota substantia, que solitus omnibus debitis

T atque

aque funeralibus pro defuncto peragendis, post mortem Testatoris remaneat.

75. Verumtamen ea, que nunc dicta sunt de portione legitima Liberis danda, locum duntaxat habent a bonis privatis, non item in Regis, Ducatus, & Comitatus Magnatum: talia enim bona in plerique Provinciis ad Primo genitum pertinet, affigata tamen alii Liberis sufficiunt inheritance, pro conferenda dignata statu & facta sunt.

76. CONCL. IV. Quod si in Testamento institutus heres necesse fuerit, debet ei facta quarta pars totius hereditatis, seu substantia libera remaneat, ut sic onera hereditaria sustinere valeat: aliqui qui si tam nullata Teftatoris facta sint legata, vel donationes mortis causa, ut hereditate non remaneat quarta pars totius hereditatis, licet eidem detrahere Falcidiam, aut si gravatum tam magnis multisque Fideicommissis, ut eidem non remaneat quarta pars hereditatis libera, detrahet Trebellianam. Ita habetur in Jure Civili varius in locis, ut l. 1. & seqq. ad Legem Falcidiam, & tetro. ff. ad S. C. Trebellianam, cum concordantia.

77. Porro per Falcidiam intelligunt quartam partem omnium bonorum, quae aderant tempore mortis Testatoris, deducto tamen prius aero alieno, atque expensis funeris, quam licet detrahere hereditatis institutis (servata tamen proportione) fungulis legatis, si tamen multa sunt legata, ut dicta quarta pars deficit non remaneat libera, donec sit completa. Et huiusmodi quarta pars appellatur *Falcidia*, a suo auctore *Falcidio* Tribuno plebis, qui primus legem tulit (Quae ex suo nomine *Lex Falcidiana* nuncupatur) ut quarta pars semper supereret ac remanearet hereditibus in Testamento instituta.

78. *Trebellianica* serm coinciditcum *Falcidia*, nisi quod haec respicit Legata, illa vero Fideicommissa, a quibus detrahitur. Siquidem Trebellianica detrahitur a Fideicommissis, sicut multa, vel gravis facta sunt a Testatore, ut hereditibus non remaneat quarta pars omnium bonorum, post debitorum, ac funeralium solutionem restauit: libera, & absque ullo onere, donec dicta quarta pars remaneat libera hereditatis instituta. Et dicitur *Trebellianica*, a suo auctore *Trebello Consule*, a quo Senatus Confultus Trebellianum proridit, hoc ipsum dupones.

79. Quarens, an sit obligatio aliqua facienda Testamentum? Resp. breviter, ne-

minem quidem in Foro conscientie per se obligatum esse ad condendum Testamentum, sed interdum per accidentem talen adesse obligationem, ne aliqui litet, aut alia incommoda oriuntur. Layman lib. 3. rr. 5. cap. 3. n. 10. & alii.

80. CONCL. V. Quando nullum omnino factum est Testamentum, aut illud ex quodam defectu irrexit fuit, & cæsatum, tunc talis Defuncto succedunt Hæredes ab intestato; id est, illi, qui secundum Jura succidunt, quando nullum factum est testamentum. Ita communis, & patet ex utroque Jure.

81. Diversi autem sunt ordinis Successionis ab intestato, quorum prior tempor posteriorum excludit. Primus est *Decedentium*, scilicet *Liberorum*. Quod si vero unus ex Libero defunctus sit, & reliquerit Nepotes, tunc hi per sonum patris representantur, & in eis locum succedunt ac proinde in divisione hereditatis cum Patri suo, aut filiis eius succedunt non in capita, sed in stirps. & *Canibus*, *In*fr*o*de*her*edit*at*ibus *quis *ab*mis*fato *&c. & alibi. Secundus ordinis est *Attestationum*, tunc Parentum (cum quibus tamen simul vocantur, sed ad hereditatem adiunguntur), fratres, & forores dupliciti, & hoc est ex eodem patre, & matre cum defuncto geniti: *Authorum*. *De hereditate ab intestato Collat. 9.* &c. amplius non extantibus Parentibus, Avorum. Tertius est *Collateralium*, id est, Fratrum Sonorumque, & hisce deficientiis, aliorum *Conanguineorum* propinquorum. Et quartus, *Conjugium* inter fe.***********

82. Tandem his omnibus deficientibus succedit *Fictus*: quamvis nonnulli mentio non comprehendit *Fictum* inter ordines succendi ab intestato, eo quod exercit deficientibus capiat bona, non iure successione hereditatis, sed potius pure *Regalum*, tamen vacanta. Sed de hoc plura *Juris*.

APPENDIX.

Quomodo practice fiat aliquod Testamentum.

83. Formula haec mutatis murandis potest deferri ad quocunque Testamentum, sive ad causas profanas, sive ad pias factum, et que sequentis tenor.

IN Nomine Sanctissima, & Individuo Trinitatis &c. Serio revolvens anima,

bonis insufflabiliter statutum esse semel mori, seruare mentis recognitam, dum eque sincerum esse, ac horam mortis, liberimam voluntatem, & plene capax rationis de bonis meis ultimam dispositionem, seu testamentum feci, ut sequitur.

In primis, & ante omnia anima mea ostego Creatori suo omnipotenti Deo, humiliante, & instanti meo rogando, ut per infinitam suam misericordiam, per merita, & Passum Domini Nostri Iesu Christi eamdem pretiosi sanguinis redemptam heredem facere velis Regia Calixti.

Secundo. *Quoniam corpus humana nō immortale formatum pulvis est, & ab anima separatum in pulvere revertitur; hinc etiam corpus illud confugere terrena, volendo, ut illud terra mandatis ab aliis speciali pompa, & conformati rameo moe statu spud N. N. (hic specifetur locus sepulture, maxime si eligatur aliqua sepulture extraordinaria) ordinando præstas, ut celebretur in bonis anima mea dies Dispositionis &c. NB. addatur, ut desideret etiam diem septimum, & trigeminum, vel aliud officium; Item, quot Missas quolibet ex his diebus: posset quoque denominare stipendium pro qualibet Misa.*

Postmodum sequuntur Legata pia, & profana, si que inferre intendit, prout in aliqua apponuntur: Exempli gratia

Tertio. Specialiter lego trecentos personas pro sexcentis Missis in bonum anima mea celebrandas, medium florenum determinando pro qualibus Missis. NB. Si quos specialiter velit, qui suas Missas legant, nominet eosdem.

Quarto. Sorori mee pro memoria, & in aliqualem recognitionem benevolentie mihi sapientis exhibita lego illa, quos habeo, annulos aureos.

Quinto. Confraternitati N. dentur certum foreni per modum Legatis. Et tali modo possunt habungi adhuc plura alia. Quid si vero nulla alia superint, ponatur.

Sexto. Cum agnoscant, antea omnia ad varorem Testamenti tangam fundamentum ejusdem regari institutionem heredi; hinc pro universali honorum merorum herede honorabilis titulus institutionis demum & instituto N. Hic specificatur heres, & si placet, adiungatur certa conditio, ubi de adjectione conditionum videre poteris meum *Jus Canonicum* in 3. Decr. de Testam. S. 13. n. 43. & seqq.

Ultimo. Tandem, ut haec ultima voluntas sociis optima obtinetur, pro Executore ipsiensem denominam (hic exprimit illum, quem vult habere specialem Executorem, alias vero, si nolet assumere speciem, hoc punctum non foret necessarium) eique virginis flores (si tamen aliquis Executori date velit) in aliquam re cognitionem laboris in se suscipienti offigne. Et ita deinceps, reservata mili libera potestur morandi, angendi, minuendi, addendi &c. fini, ut incipi, hoc meum testamentum in Nomine Sanctissima, & indicata Trinitatis, quod pro majori labore propria manu scripti, & sigillo meo manu.

Volo autem, ut si haec ultima dispositio non velerit tangamus testamentum, fallere valent tangam Codicilus, aut Donatio mortis causa, vel alio quocunque modo melius, quo de Jure, Statuto, vel consuetudine valere potest. Actum die

Mense Anno

NB. Annutor locus, dies, Mensis, &

annus, quibus conditum est testamentum,

atque se subscrabit testator, aliaque offeruntur, quae tam hic, quam in Jure Canonico fuisse adduxi.